

Pri težavah z govorom in sluhom poiščimo strokovno pomoč

Mnogo ljudi v tretjem in predvsem četrtem življenjskem obdobju ima težave pri sporazumevanju, ker nerazločno govorijo, slabo slišijo, pogosto tudi težko požirajo hrano (disfagija) ali pa imajo vse troje. Te zdravstvene tegobe navadno prinesejo možganska kap, možganska poškodba, parkinsonova bolezen, demenca, okvara sluha, rak glave, grla ter vratu ali pa kar starost sama.

FOTO: OSEBNI ARHIV

Bojana Globačnik

nja, zunanja sodelavka Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru.

Postreže s podatki *Ameriške zveze za govor, jezik in sluh* (ASHA, American Speech, Language and Hearing Association), ki ugotavlja, da ima do 22 odstotkov ljudi, starejših od 50 let, težave s požiranjem, v domovih za starejše, kjer so stanovalci stari povprečno okoli 85 let, pa ta odstotek naraste na več kot 50 odstotkov. Predvidevamo lahko, da je podobno stanje tudi pri nas. »Zato bi morali imeti tudi vsi starejši, ki potrebujejo tovrstno pomoč, dostop do logopedске ali surdopedagoške obravnave ter do dietetikov, ki bi skrbeli za kakovostno prelačeno hrano.«

Logoped je strokovnjak, ki se ukvarja s prepoznavanjem, preprečevanjem in odpravljanjem govorno-jezikovnih motenj, motenj hranjenja in požiranja, gluhotе in naglušnosti ter njihovih vzrokov in posledic. »Naše ključno področje dela pa je preprečevanje teh tegob,« nadaljuje in pove, da smo v Sloveniji na področju logopedске dela pri starejšem prebivalstvu šele na začetku. Za

Ob tem je treba povedati, da starejši ljudje še nekako dobijo napotnico za fizioterapijo ali jih celo napotijo v zdravilišče, kjer fizioterapevti in delovni terapevti poskrbijo za njihove telesne, predvsem gibalne težave. »Za kakovostno življenje pa sta zelo pomembna tudi druženje in pogovarjanje s svojci, znanci, prijatelji, skrbniki, zdravniki itd. Sporazumevanje tistih, ki nerazločno govorijo in jih sogovorniki zato slabo razumejo, je močno okrnjeno, saj nikomur ne morejo povedati, kaj čutijo, niti tega, kaj potrebujejo ali si želijo,« je začela **dr. Bojana Globačnik**, upokojena logopedinja,

logopede največkrat slišimo v povezavi s predšolskimi otroki in učenci v osnovni šoli, saj je povečanje govorno-jezikovnih motenj v tem obdobju največji. Pogosto obravnavajo tudi učence z učnimi težavami. »Žal pa so čakalne dobe za logopeda za otroke z napotnico redno v nekaterih zdravstvenih domovih tudi do enega leta. V državi obstajajo večje razlike glede na regijo in prisotnost specializiranih ustanov za otroke s posebnimi potrebami in dostopnost logopeda v javnih ustanovah.«

Sogovornica pove, da imajo v domovih starejših v tujini že nekaj časa, vsaj občasno, prisotne logopede ali surdopedagoga (ki se ukvarja z ljudmi z izgubo sluha, pogosto je za področje govora in sluha usposobljena ena oseba) in ti skrbijo tudi za ljudi, ki prejemajo protibolečinsko (paliativno) oskrbo. Zavedajo se, da naj bi vsak človek do konca življenja kakovostno in dostojanstveno živel. »K temu nedvomno pripomore tudi dobro, spontano in starejšemu človeku najbolj razumljivo sporazumevanje z negovalnim osebjem in najbližjimi.«

Pešanje in izguba sluha

V starosti sta nedvomno najpogostejši težavi pešanje in izguba sluha. »V Sloveniji nosi slušni aparat 77 tisoč oseb (otrok je vse manj, saj večina dobi že v prvem letu starosti polžev vsadek; sicer se v Sloveniji na leto rodi do 15 gluhih otrok).« Že sam podatek, da vsako leto na novo

Premalo logopedov

Pri nas imamo le 10,4 logopeda na 100 tisoč prebivalcev, v Franciji na primer 39,4, v Italiji 20,8, na Nizozemskem 36,5, v Nemčiji 23,1, v Španiji 19,2. Slabše je le še v Avstriji, kjer imajo 7,8 logopeda na 100.000 prebivalcev. Slišati je, da obe državni univerzi v Kopru in Mariboru načrtujeta študij logopedije, kar bo čez čas omililo pomanjkanje logopedov in okrepilo optimizem za logopedsko delo s starejšimi. Iz podatkov mreže za območje Slovenije je v javnih zavodih zaposlenih 220 logopedov.

dodelijo slušni aparat 18 tisoč uporabnikom, nam pove veliko. »Tudi pri starejših bi bila logoped in surdopedagog še kako potrebna. Zaradi motenj sluha starejši izgubljajo stik z okolico, a tudi če imajo slušni aparat, ga pogosto ne uporabljajo, lahko tudi ni ustrezen ali pa nimajo dovolj denarja za doplačilo za ustrezen aparat. In so tudi takšni, ki nimajo nikogar, ki bi jih spodbujal k uporabi in bi jim ga vsako jutro pomagal vstaviti in zvečer vzeti iz ušes.« Zato se ji zdi prigovarjanje logopeda in surdopedagoga ter svojcev k redni uporabi slušnega aparata zelo pomembno. »Marsikateri, ki ne slišijo, se namreč nehajo sporazumevati z okolico, postanejo čustveno osamljeni, kar lahko privede do depresije in osamljenosti.«

Sogovornica še poudari, da na način govora vplivajo še druga pogosta stanja: izguba zob, suha usta, neredna nošnja zobne proteze (ali njena neustreznost), sposobnost žvečenja, popačeno zaznavanje okusa hrane in pijače, podhranjenost itd. »Ti dejavniki vplivajo na slabše ali celo onemogočeno socialno sporazumevanje starejših in druženje s svojci in prijatelji.«

Govor po možganski kapi

Logoped naj bi pri takih osebah uporabljal nadomestne sporazumevalne tehnike, kot so izrazna mimika obraza, oči, ustnic in rok, če pa je treba, tudi določene kretnje. Na ta način bo slabo slišič človek iz vidnih izraznih namigov lažje sklepal, kaj mu želimo sporočiti. »Splošno znane tehnike so spodbujanje glasnega branja krajših zgodb, njihovo obnavljanje (lahko ob slikah) ter pisanje in risanje z roko. Vem, da je v naših domovih veliko takih dejavnosti, verjetno pa so zaradi pomanjkanja kadra manj prilagojene posamezniku.«

Več logopedске pozornosti bi nedvomno potrebovali vsaj tisti starejši, ki so doživeli možgansko kap, ki jim je prizadela govor. »V okviru nevroloških klinik UKC Ljubljana in UKC Maribor ter v URI Soča imamo posebej visoko usposobljene logopede za delo s temi ljudmi. Vendar se bojim, da so obravnave zaradi pomanjkanja ustreznega osebja in navala pacientov bolj redke,« pojasni sogovornica in doda, da bi bila pri teh bolnikih takojšnja in intenzivna obravnava nujna.

Bojana Globačnik nam še zaupa, da ima sama izkušnjo z mamo, ki ji je kljub okvari osrednjega govornega središča v levi polovici možganov uspelo ohraniti govor skoraj v celoti. »Imela je srečo, da sem z njo skoraj vsak dan utrjevala izgubljeni besedni zaklad.« Sicer pa poudarja, da je ključno tudi to, da usposabljam svojo, če starejša oseba živi doma. »Logopedska obravnava po kapi bi se morala nadaljevati tudi v domovih starejših oziroma v času čakanja na morebitno rehabilitacijo v URI Soča.« Vendar realno doda, da bi bilo iluzorno pričakovati, da bi imel vsak dom starejših svojega logopeda. »Lahko pa bi jih imelo več domov skupaj!« O tem bi morali vsekakor razmisliti in ukrepati, saj po dostopnih podatkih v Sloveniji doživi možgansko kap 4000 državljanov na leto, od teh je polovica težje prizadetih in bi potrebovali krajšo ali daljšo logopedsko obravnavo.

Dr. Globačnik še poudari, da je iz literature znano, da so osebe, ki imajo težave s požiranjem, dovezetnejše za pljuč-

nice in druge okužbe zgornjih dihal. »Starejše osebe pogosto ne čutijo žeje, zato jih je treba k pitju spodbujati, saj so mnoge težave z glasom in govorom povezane prav s pomanjkanjem tekočine. Vsak dan naj bi vsakdo spil vsaj 1,5 litra tekočine, če je vroče, pa še več.« Kako se kaže prve težave s požiranjem? »Začne se s kašljanjem ter zaletavanjem med hranjenjem in pitjem. Značilen je tudi zamolkel glas.«

Tudi med logopede vstopa zasebnštvo. »Mnogi starši, ki si to lahko privoščijo, poiščejo zasebnega logopeda, če otrok ne zna pravilno izgovoriti glasov r, č, š in ž itd. Čakalne dobe v javnem zdravstvu pa so marsikje res predolge.« Starajoča se generacija si zasebnega logopeda težje privošči. Marsikateri niti ne vedo, da bi jim kdo lahko pomagal pri izboljšanju sporazumevanja. Zato sogovornica meni, da je še toliko pomembnejša postopna ureditev logopedске obravnave za starejše v okviru javne mreže. »Ponekod po svetu za nekatere najosnovnejše težave z govorom in sluhom pooblastijo delovnega terapevta ali usposobljeno medicinsko sestro,« je sklenila in dodala, da je treba vsem ljudem, ki tega ne zmorejo sami, tudi redno negovati ustno votlino in zobe ter zjutraj vstaviti in zvečer odstraniti zobno protezo in slušni aparat, če ju uporabljajo.

Neva Železnik

Televizija dobrih zgodb

VIDNI PO VSEJ SLOVENIJI

Telekom · kanal 665 | T-2 · kanal 29 | A1 · kanal 304 | Telemach · kanal 706
antensko oddajanje v multipleksu A | drugi kabelski sistemi

www.vaskanal.com